

ΣΤΟΛΙΔΟΥ ΟΛΓΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤ-ΝΣΗΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

1. Κατηγορούμενο μπορεί να είναι:

- ένα επίθετο (συνήθως)
- ένα ουσιαστικό (συνήθως χωρίς άρθρο)
- ένα αριθμητικό
- μία αντωνυμία
- ένα απαρέμφατο
- μία μετοχή (κατηγορηματική, από τα ρ. εἰμί, ὑπάρχω)
- ένα επίρρημα (σπάνια)
- μία ολόκληρη πρόταση
- ένας εμπρόθετος προσδιορισμός (δηλώνει το περίπου: εἰς, ἀμφί, κατά, περί, πρὸς, ὑπερ+αιτιατική, κατάσταση ή σύγκριση: ἐν+δοτ., ὡς - ὥσπερ + κατηγορούμενο).

2. Έχουμε κατηγορούμενο του υποκειμένου με τα ρήματα: εἰμί, ὑπάρχω, γίγνομαι - καθίσταμαι, ἀποβαίνω, ἐκβαίνω, διατελῶ, διαγίγνομαι, μένω, διαμένω, ἔφυν, πέφυκα, τα παθητικά που σημαίνουν εκλογή (αἰρουῦμαι), τα κλητικά (καλοῦμαι) και δοξαστικά (νομίζομαι).

3. Έχουμε κατηγορούμενο του αντικειμένου (σε αιτιατική): με τα ενεργητικά που σημαίνουν "εκλέγω" (αἰρουῦμαι, ἀποδείκνυμι, καθίστημι ...), με τα κλητικά (καλῶ, ὀνομάζω, προσαγορεύω ...), με τα δοξαστικά (νομίζω, ηγοῦμαι, κρίνω ... = θεωρώ), ὅσα σημαίνουν: ἔχω, παρέχω, ἔῶ, κτῶμαι, δέχομαι, διασώζω, διαφυλάττω, ποιῶ - ποιῶμαι, ἀπεργάζομαι, παρασκευάζομαι ...

* Το χρῶμαι δέχεται κατηγορούμενο του αντικειμένου σε δοτική.

* Τα παραπάνω ρήματα, όταν αλλάζουν σημασία, παύουν να είναι συνδεδετικά.

4. Επιρρηματικό κατηγορούμενο:

- Εξαρτάται κυρίως από ρήματα που σημαίνουν κίνηση, δράση ή σκόπιμη ενέργεια αλλά και από οποιοδήποτε άλλο.
- Είναι ἀναρθρο επίθετο ή ουσιαστικό (σπάνια).
- Ισοδυναμεί με επίρρημα ή επιρρηματική φράση και σημαίνει τρόπο (ἐκόν, ἄκων, ἄσμενος, ὑπόσπονδος, αὐτοκράτωρ, αὐτόματος, ἀργός, ἄκριτος, ἀπρακτος ...), τόπο (μετέωρος, ὑπαίθριος, ὄμορος ...), χρόνο (τριταῖος, σκοταῖος, νέος, γέρων, ἑσπέριος), σειρά (πρῶτος, δεύτερος, ὕστερος, ὕστατος, πρότερος ...), σκοπό (βοηθός, φύλαξ, σύμβουλος, εἰρηνοποιός ...).

5. Προληπτικό κατηγορούμενο (ή του αποτελέσματος):

- Είναι ἀναρθρο επίθετο.
- Συντάσσεται με ρήματα που σημαίνουν μεταβολή, αύξηση ή εξέλιξη του υποκειμένου: αὔξομαι, αἴρομαι, τρέφομαι, πνέω, ῥέω, παρασκευάζομαι, ἐκδιδάσκομαι, κομίζομαι, τείνω...

ΣΤΟΛΙΔΟΥ ΟΛΓΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤ-ΝΣΗΣ

6. Γενική κατηγορηματική:

- Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό (ή επίθετο ή μετοχή που λαμβάνεται ως ουσιαστικό), συχνά δε συμφωνεί με τον προσδιοριζόμενο όρο (υποκείμενο ή αντικείμενο) ως προς την πτώση και μπαίνει σε πτώση γενική.
- Η γενική κατηγορηματική ανάλογα με το τι δηλώνει είναι: κτητική, διαιρετική, της ύλης, της αξίας, της ιδιότητας (δηλώνει ηλικία, μέγεθος, έκταση, ιδιαίτερο γνώρισμα ή χαρακτηριστικό).
- Όταν υπάρχει ομοιόπτωτο κατηγορούμενο, οι παραπάνω γενικές παύουν να είναι κατηγορηματικές: π.χ. Οὗτος ὁ οἶκος ἐστὶ Περικλέους (= γεν. κατηγορ.) - Οὗτος ἐστὶν οἶκος (= κατηγορούμενο) Περικλέους (= γεν. κτητ.).

ΑΣΚΗΣΗ

Να βρεθούν τα κατηγορούμενα και να διακριθεί το είδος τους (απλό, επιρρηματικό, προληπτικό, γεν. κατηγορηματική, κατηγορηματική μετοχή). Επίσης να δηλωθεί πού αναφέρονται (στο υποκείμενο ή το αντικείμενο):

1. Οὗτος ἔφυ ἀγαθός.
2. Ἐγὼ φημί συμβούλου εἶναι συμβουλεύειν.
3. Καλῆς μητρὸς πέφυκα.
4. Τὸ χωρίον πολλοῦ ἀργυρίου γίγνεται.
5. Κατέστησεν αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς οὐσίας.
6. Οἱ Κορίνθιοι παραταξάμενοι τὰς ναῦς μετεώρους ἠσύχαζον.
7. Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγονται παῖδες δύο.
8. Ὁ Εὐφράτης τὸ εὐρὸς ἐστὶ τεσσάρων πλέθρων.
9. Περικλῆς τῶν ἐνδοξοτάτων ἐγένετο.
10. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους.
11. Απεκάλουν τὸν Θηραμένη κόθορον
12. Οὗτοι ἐκόντες ἤμαρτον.
13. Τιμόθεον δὲ αὐτῶν στρατηγὸν ἐχειροτόνησαν.
14. Πάντων πρῶτος ἀξίως κέκριται.
15. Εἶασαν τὰς πόλεις αὐτονόμους.
16. Οἱ στρατιῶται εἶποντο ἄσμενοι.
17. Τὸ Κύρου ὄνομα μέγα ἠῦξατο.
18. Χρῶνται τοῖς ἀλλοτρίοις οἰκείοις
19. Οἱ πεζοὶ ἐγένοντο ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.
20. Τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην.
21. Απέδωσαν τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους.